

A SZÁZÉVES

K. Gy. úr Budapestje

KRÚDY GYULA ÉLETRAJZA

AMIKOR A 18 ÉVES IFJÚ megérkezett az ezredéves ünnepeket tartó fővárosba, mámoros pillanatokat élt át. Ennek visszhangjaként olvashatjuk a következő sorokat az 1899-ben megjelent *Ifjúság* című regényében:

„Reggel öt-hat óra között érkezett Budapestre. Már világos volt s a júliusi nap aranyosan bukott fel az égboltozaton. Elkábította az a zaj, a mi a pályaudvarban fogadta... Egy pillanatilag tétovázva állott meg. Az emberek sokasága hullámozott körülötte mindenfelé s ott feküdt előtte az óriási főváros ragyogó palotáival, hatalmas utcáival és villogott minden a kelő nap fényességétől. A széles Kerepesi úton vastag fekete emberszalagok kigyóztak előre, befelé, a város felé, ahol az élet lüktet. Valami francia regényből jutott eszébe egy frázis: az ifjú hősről, a deli lovagról, ki lábával toppant a középkori város kapujának küszöbén és szól: — Ezt meghódítom!...”

S alig telt el tíz esztendő — az irodalmi fordulatnak szánt „toppantás” valósággá vált. A forradalmak idején Krúdy Gyulát nevezték ki, mint a régi Pest-Buda legalaposabb ismerőjét, a főváros utca-elnevező bizottságának vezetőjévé.

Hogyan „játszott” az utca-nevekkkel, s egyben a történelemmel a nem mindennapi feladatot teljesítő író?

UJJAI LASSAN S GONDOLKOZVA követik a térkép vonalait, hogy mindenben korszerű, de bölcs maradjon.

A Gizella tér legyen ezután Károlyi Mihály tér „miután ott tartotta a Függetlenségi Kör ablakából Károlyi Mihály gróf az emlékezetes beszédekét, amelyek a diadalmat megindították. A tér eddig Ferenc József Gizella nevű leányáról volt elnevezve, akire többé nem szívesen emlékezünk.”

A Vilmos császár körutat Váci körútnak nevezzék el, „miután az még ma is így él az ember emlékezetében, de csak a gyötrelmes háború tanított erre az új utcanévre.”

A Városliget legyen Köztársaság-liget. „miután ez Budapest legnagyobb beépítettlen

területe, ahol a munkás-gyűléseket tartani szokták volt”.

El is nevezték akkoriban Krúdy Gyulát a „huncfut” újságírók a „pesti uccák „grófjának”...

Ez a néhány hónap azonban Rip van Winkle-i álom maradt a budapestiek, de még inkább Krúdy Gyula számára.

K. Gy. úr is kiköltözött a csöndes Margitszigetre, ahol még csöndesebben élt ifjú feleségével, s hamarosan megszületett legkisebb leányával, Zsuzsával.

A Margitsziget lakója lapengedélyért folyamodott, hogy *Szigeti Séták* címmel újságot adhasson ki, amivel az idegenforgalom céljait is kívánta szolgálni.

Az újság azonban — rövid fennállása után — megszűnt, pedig olyan izgalmas riportokkal szolgált az olvasóknak, mint az akkoriban megindult középkori ásatások nyomkövetése.

K. Gy. úr még mindig nem szűnt meg tovább álmodozni — Budapestről. Az új technikai csoda, a mozi szolgálatába állt, amikor *Ha én filmet írnék...* címmel papírra vetette az első filmnovellát választott városáról, mely kifogyhatatlanul adta számára a témákat, hiszen az ember álmait látja a filmen...

S ELKEZDŐDIK A KRÚDY-MOZI: a holdról mesél, „aki” akkoriban a Gellérthegyre járt aludni. Meg a gellérthegyvi vén fákról, amelyek énekelni járnak a pesti bérházak udvaraira (ez színes kép lenne). A filmszüzsé vége egy hosszú sóhaj: talán huszonöt év múlva...

De az ábrándozás a pesti utcák „átkereszteléséről” ezután sem marad el. Csupán a képzelet számára folytatja „megbízását”: milyen jó lenne például, ha a Nemzeti Színház melletti teret Blahánéről, illetőleg „Blaha Lujza mosolyáról” neveznék el:

„Blaháné mosolya olyan, mint az őszi napfény: az elmúlt szép ifjúság. Blaha Lujza mosolyában, mint egy tükörben meglátjuk mindazt, ami a tizenkilencedik századbeli Magyarországon szép és emlékezetes.”

TÓBIÁS ÁRON

SZINDBÁD

III.

A történelmi Budapest
— az író könyveinek
címlapjain

Krúdy-könyv,
1918-ból

Pesti levelek,
az író híres
sorozatának
fogalmazványa

KRÚDY GYULA

EGY ÖREG EMBER ELBESZÉLÉSE

A mai öregek: láttak olyan dolgokat, amelyekről az ifjúság legfeljebb memoárokból olvas.

Egykor éltek emberek, akik Kossuthot, Petőfit a valóságban látták. — Megbámulták őket, mint kivételes lényeket és mesemondásaikat sokáig hallgattuk. A mai öregek beszélnek majd arról a Magyarországról, amelyet többé nem láthatunk viszont; a kedves régi Pestről, amelyre rá nem ismerhetünk; a jámbor polgárokról, akik a fülkre húzták a paplant, ha elcsattant egy pofon a városban... Mesemondásaikba belefoglalják, hogy ebben az országban mindenki fehér kenyéret evett, még a vándorlólegény is, a faluzó koldus is, és az ég madara, amely megette a mérföldmutató-kőre helyezett száraz kenyérszeletet; a bort gödrökbe öntötték szüret után, mert nem volt elég edény; egy krajcárt adtak a szegénynek és az imádságot mondott érte; kilencvenesztendőskorukig éltek a magyarok és még akkor se haltak meg könnyedén; annyi gyerek termett, mint subagallér; a birkának, disznónak időt adtak a járványos betegségben kedvére elpusztulni, nem siettek őket levágni; a cseresznyefák oly bőséges terméssel hajoltak az országútra, mintha Krisztus urunk járna még a földön; a halat ingyen adták a nagy folyamok partjain; a nők ifjúságuktól öregségükig áldott állapotban voltak; a kalendáriumok és az emberi szívek telve tréfaságokkal, nevetnivalóságokkal; a férfiak ragaszkodtak politikai elveikhez és föbe lötték magukat, ha tisztességtelen dologba keveredtek, gyenge karakternek volt ereje tovább élni és Amerikába vitorlázni; az adott szó szent volt és a rágalomért börtön járt; a társadalom egy nagy család volt, amelynek ítéleteit nem lehetett megfellebbezni; és a gyermekeket úgy nevelték, hogy nem kellett miattuk szegyenkezni, ha idegenbe vetődtek.

És ha a régi Pestről szól az agg mesemondó: szavai szinte hihetetlenül hangzanak.

Pest erkölcsös város volt, ahol nagy tiszteletben tartották a barátság szentségét, a családi élet érintetlenségét, a nők hírnevét, s a válás rendelkezését. A városi magisztrátus mindig azon törte a fejét, hogyan lehetne szebbé, finomabbá építeni Budapestet. Hogyan lehetne azt elérni, hogy itt a lakosság boldog és büszke életet éljen, hogy másoknak is kedvük legyen megtelepedni a városban és munkájukkal hozzájárulni a város fejlesztéséhez. Mindennek örvendeztek az öregek, amit e város érdekében tehetek. Ünnepe volt, midőn a Dunaparttól többé nem szállott be a por a városba, midőn évről évre újabb paloták emelkedtek a nagykörúton, midőn a tramway csengett, midőn a polgár-

mester királyi tanácsos lett. Az utcakövezők felfedeztek minden kis lyukat, amelynek betöméséhez nyomban felállították munkásaikat. A locsoló-ember oly udvariasan forgatta csövét a körúton, mintha Mazzantini iskolájában végezte volna a kurzust. A nagy zöld kocsik a mellékutcákat mosták oly tisztára, amely tisztaságot manapság a lakók arca sem közelíti meg. A házmezt a rendőrségre taszigálták, ha szemetes volt az udvar. A háziurat megbüntették, ha nem világított. A henteslegény kezet csókolt a szakácsnénak, a kora reggeli pék örvendezett az új vevőnek, a boltos úgy dörzsölgette a kezét, hogy kénytelen voltál nála hitelben vásárolni. Szodomát kiáltottak, ha egy nő nagyon festett arccal kibátorkodott az utcára, az öregebb és gyakorlottabb szemű férfiak megismerték a foltot a nő homlokán.

A tisztességes nők pedig csak olyan mondásokat használtak a társaságban, amelyeket anyáiktól, azok pedig nagyanyáiktól hallottak. Az ő lábukat, vállukat nem igen látta senki a városon végig, olyan bő és hosszú ruhában jártak, hogy a cipőjük sarkát sem tették közprédává. A sétatereken megelégedett, büszke nyugdíjasok üldögéltek, lenézték az egész világot, amely nem élvezett penziót. A leányok jóvendőbelieit már a korai gyermekségben kiválasztották a gondos szülők, igen kapós vőlegény volt az állami tisztviselő. A házak belsőjében boldog, megelégedett családok vonták meg magukat, akik a polgári jólétben, a csendességben, a tisztá erkölcsben lepergették az éveket, mint gyöngyszemeket. Furcsa, szigorú öregasszonyok éltek, akik az ifjúság erkölcsseit ellenőrizték. És virágvasárnapon a templomok környékén tavaszi ruhában és tavaszi arccal mindig egy megifjodott Pest mutatkozott. Minden lánynak volt új cipője, új kalapja, minden asszony szebb lett és a családapák a budai hegyek rétjeit gusztálták, ahová húsvétvasárnapján kirándul a família.

Pest csak az idegenek és vidékiek előtt tűnt fel ama mulatságos és könnyelmű alakjában, amelynek a múlt században elhíresztelték. A tivornyás város lámpagyújtás után kezdte meg hentergését, a rendőrség szigorúan vigyázott, hogy a templomba menő tisztességes nők napközben ne kényszeríttessenek szemük lesütésére. A Kossuth-utcából, a korzóról elzsupolták a szemérmetlen, feltűnően öltözködő nőszemélyeket. A polgárasszonyok jóillata töltötte meg vasárnaponként a várost, szelíd, alattomoságmentes mosoly tündökölt a leányok arcán és a polgár kidüllesztett mellet mehetett végig a városon, erkölcs, rend és tisztelet uralkodott itt.

A varázsos Budapest (Conrad Gyula fametszete, Pesti Évkönyv, 1921)

Gedó Lipót rajza

Major Henrik rajza

A nyugalmosabb kopitányos opárlás. Krúdy Gyula.